

2022 | 01

'de Meerkoet'

Natuurvereniging Wierhaven

NATUURVERENIGING WIERHAVEN

DOEL

De vereniging stelt zich ten doel:

- Planten en dieren in ons werkgebied te bestuderen
- Een bijdrage te leveren onze leefomgeving op duurzame wijze te beheren
- Op actieve wijze te participeren in onze leefomgeving
- Op actieve wijze de communicatie over de gevonden gegevens verzorgen naar de belanghebbenden in het werkgebied

MIDDELEN

- Werkgroepen die door monitoren van de omgeving kennis verzamelen en deze kennis gebruiken om de eigen omgeving te dienen
- Kadervorming door middel van cursussen
- Voorlichting via een goede PR en marktstrategie; excursies en lezingen zijn daarvan een onderdeel
- Fondsen stimuleren om voor specifieke activiteiten financiën te hebben

WERKGEBIED

Het werkgebied van Natuurvereniging Wierhaven bestaat uit de voormalige gemeenten Wieringermeer en Wieringen en de stad Medemblik, met de grenzen Markerwaardweg/Droge Wijmersweg.

CONTRIBUTIE

Type lidmaatschap	Bedrag per jaar	Toeslag bij papieren Meerkoet met postadres buiten werkgebied
Jeugdlid (t/m 18 jaar)	€10,00	+ € 5
Lid (vanaf 18 jaar)	€15,00	+ € 5
Donateur (geen tijdschrift)	€5,00	n.v.t.
Huisgenoten	€7,00	n.v.t.

Leden ontvangen 2x per jaar het verenigingsblad de 'Meerkoet'.

De contributie dient voor 1 maart van het kalenderjaar te worden overgemaakt op NL43 RABO 0138.1719.98 t.n.v. WIERHAVEN. Na 1 maart worden er €1,15 aan administratiekosten gerekend. Automatisch incasso is mogelijk, neem hiervoor contact op met penningmeester@wierhaven.nl

Omslag: Grote groene sabelsprinkhaan (Foto: Johan van der Vegt)

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER.....	4
VAN DE REDACTIE	5
VERENIGINGSNIEUWS.....	6
IN MEMORIAM: THEO NEUVEL (1952 - 2022)	9
HUISZWALUWEN TELLING OP WIERINGEN.....	10
VRIJWILLIGERS GEZOCHT	13
GERINGDE VISDIEVEN IN MEDEMBLIK: HET VERVOLG	14
NEGENTIG JAAR VOGELS WAARNEMEN IN DE WIERINGERMEER	19
VERSLAG EXCURSIE ZUIDPIER IJMUIDEN 12 NOVEMBER 2022	24
GEWONE OLIEKEVERS ROND HET EILAND WIERINGEN	26
PTT-TELLER IN DE KIJKER BERT WINTERS	30
EXCURSIE ZUIDLAARDERMEER.....	34
VEERTIG JAAR PTT-ROUTE SLOOTDORP-NOORD.....	36
AGENDA	39
ALGEMENE INFORMATIE	40

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER

Door: Bob Woets

Beste leden,

We staan aan de vooravond van een bijzonder jaar. Het was op 9 maart 1973 toen de Vogelwacht Wieringermeer werd opgericht, een voorloper van wat tegenwoordig Natuurvereniging Wierhaven heet. De snelle rekenaars hebben het al door, op 9 maart 2023 bestaat onze vereniging maar liefst 50 jaar! We gaan ons vijftigste jaar in met een aantal van 113 leden, iets om trots op te zijn nadat we jarenlang gewerkt hebben om de honderd te behalen.

Ook als Voorzitter van Natuurvereniging Wierhaven belooft het een bijzonder jaar te worden. Bijna tien jaar heb ik een rol gespeeld in het bestuur van deze prachtige vereniging met een rijke historie. Toch heb ik besloten om er na drie termijnen van drie jaar een punt achter te zetten. Het voelt dubbel, zeker in een jubileumjaar. Aan de andere kant merk ik dat het tijd is voor een frisse wind. Die wind gaat waaien vanaf 21 maart aanstaande, de eerstvolgende ledenvergadering.

Mijn rol in het bestuur heb ik altijd gecombineerd met een fulltime werkweek, waarmee tijd voor de vereniging naast thuis, sporten, familie, vrienden en natuurlijk de natuur in gaan ook altijd relatief beperkt is geweest. Het dwingt tot het maken van keuzes en ik gun de vereniging een Voorzitter die meer keuzes in het belang van de vereniging kan maken.

In de afgelopen tien jaar heb ik de wederopstanding van de vereniging van dichtbij mogen meemaken. Van 'dood en begraven' naar een gezonde vereniging met een groeiend ledenbestand en steeds meer actieve leden. Prachtig om te zien! Ik ben trots daar onderdeel van te zijn geweest, maar zal ook zeker actief blijven binnen de vereniging. Niet meer vanuit het bestuur, maar net als de meeste lezers onder jullie, als lid van deze warme club!

Medebestuurslid Jeroen van Assema zwaait na twee termijnen van drie jaar ook af en wil ik bedanken voor zijn tomeloze inzet, eerst als algemeen bestuurslid, de afgelopen drie jaar als Penningmeester. Daarnaast dank ik natuurlijk mijn medebestuurleden uit de afgelopen tien jaar, maar ook jullie. Leden bedankt!

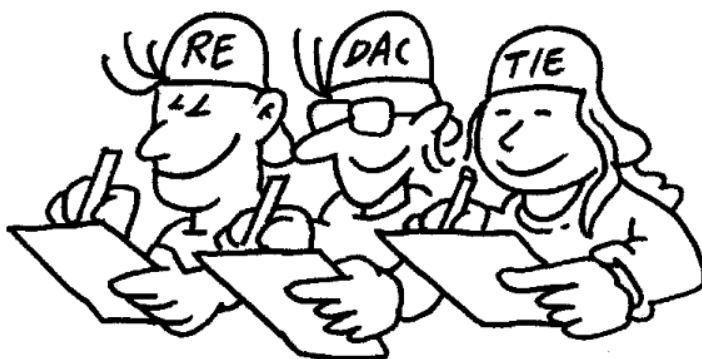
Hierbij dan ook onze oproep aan jullie, leden van Natuurvereniging Wierhaven. Wij zijn op zoek naar versterking in het bestuur. De rol? Die verdelen jullie onderling. Beschikbare tijd? Dat bepaal je zelf. Een hart voor de lokale natuur, dat is het enige wat we vragen! Verderop in deze 'Meerkoet' meer informatie over deze oproep.

VAN DE REDACTIE

Door: Wim Tijsen

Het lukte ons dit jaar niet om twee keer een Meerkoet te laten verschijnen. Enerzijds omdat er in juni nog te weinig kopij binnen was. Anderzijds had de redactie in het voorjaar door drukke werkzaamheden weinig tijd om een Meerkoet samen te stellen. Deels is dit opgevangen door de uitgifte van een paar korte nieuwsbrieven en berichtjes op de website. Daarom nu een extra dikke Meerkoet met een aantal verslagen van dit jaar gehouden excursies, die eindelijk weer doorgang konden vinden. Met een prachtig verhaal over de bijzondere oliekever. Een verslag over vijf jaar huiszwaluwen tellen op Wieringen van onze secretaris Ada Engel en een onderzoek naar geringde visdieven in Medemblik van Bert Winters. Bert telt al zijn hele leven vogels in ons werkgebied via diverse telprojecten van Sovon, maar daarnaast ook nog eens rond zijn geboortegrond in Drenthe. Dat was voor Sovon aanleiding om een groot interview met hem te houden, waarvan wij u de inhoud niet willen onthouden. Daaraan gelinkt vindt u een artikel over 40 jaar vogels tellen via de zogenaamde PTT-telling ten noorden van Slootdorp. Oproepen voor het tellen van akkervogels voor de agrarische natuurvereniging Hollands Noorden en het inventariseren van de bijzondere tengere distel op Wieringen van organisatie Floron. Een in memoriam aan onze actieve vrijwilliger Theo Neuvel, tevens onze vaste bezorger van de Meerkoet in en rondom Medemblik! Twee artikelen zijn gewijd aan de historie van de natuur in ons werkgebied via bijdrages van ons erelid Peter Meijer. Niet voor niets, want volgend jaar bestaat Wierhaven 50 jaar!

We roepen u daarom op om uw verhalen, herinneringen en anekdotes aan de vereniging met ons te willen delen via foto's en verhalen, zodat we een paar prachtig dikke jubileum-Meerkoeten kunnen uitgeven! Daarvoor zou het mooi zijn als we de redactie kunnen uitbreiden met nog een Wierhaven-lid, zodat vele handen licht werk maken.

Rectificatie

In 'Meerkoet' 2021-2 verscheen het artikel met de titel *Verslag kerkuilen Wieringen-Wieringermeer 2020-2021*. Tot onze spijt heeft na publicatie de schrijver van het artikel te kennen gegeven het origineel aangeleverde verslag niet meer te herkennen en zodoende niet achter de publicatie te staan. Via deze weg bieden wij onze excuses aan voor de ontstane situatie.

Het originele verslag is te [downloaden](#) vanaf de website van Natuurvereniging Wierhaven, via het menu onder Wierhaven >> Verslagen.

VERENIGINGSNIEUWS

Door: Het bestuur

Contributie 2023

Met 2023 dient zich een nieuw contributiejaar aan voor onze leden. De contributiebedragen zijn ook komend jaar weer ongewijzigd met als extra een eventuele toeslag voor leden buiten ons werkgebied die kiezen voor een papieren versie van de Meerkoet. Als lid van Natuurvereniging Wierhaven ontvang je tweemaal per jaar ons verenigingsblad de Meerkoet, ontvang je periodiek onze digitale nieuwsbrief, heb je toegang tot onze interessante en gezellige ledenavonden en neem je vrijwel altijd gratis deel aan onze excursies! Veel voordelen dus. Daarnaast steun je indirect initiatieven die we starten. En eigen initiatieven? Die mag je natuurlijk altijd inbrengen zodat we kunnen kijken wat de mogelijkheden zijn.

De contributiebedragen zijn terug te vinden op de binnenzijde van het titelblad van deze Meerkoet.

De contributie dient vóór 1 maart 2023 te zijn voldaan op rekeningnummer NL43 RABO 0138 1719 98 t.n.v. Natuurvereniging Wierhaven. Voor leden met een automatische incasso geldt dat de contributie zal worden geïncasseerd in februari 2023.

Nog geen automatische incasso? Vraag deze nu aan bij penningmeester@wierhaven.nl.

Meer informatie over ons lidmaatschap staat op onze website:

<http://wierhaven.nl/wierhaven/lid-worden/>

Rabo ClubSupport

In 2022 deed Natuurvereniging Wierhaven weer mee aan de Rabo ClubSupport actie van de Rabobank. Na twee succesvolle eerdere edities mochten we ook dit jaar weer een mooi bedrag bij schrijven. Dankzij de stemmers wisten we een bedrag van €166,54 te bemachtigen welke we willen gaan inzetten voor educatie doeleinden. Voor iedereen die heeft gestemd, bedankt!

Natuurvereniging Wierhaven

Natuur & Milieu

€ 166,54

Nieuwjaarsreceptie

Op dinsdag 3 januari 2023 organiseren we een nieuwjaarsreceptie voor onze leden.

Onder het genot van een hapje en een drankje proosten we op een mooi 2023. We willen deze avond tevens gebruiken om zoveel mogelijk ideeën te verzamelen voor ons jubileumjaar.

De nieuwjaarsreceptie zal gehouden worden bij Zorgboerderij Dijkgatshoeve, Noorderdijkweg 24b te Wieringerwerf. Inloop vanaf 19:30uur. Uiterlijk 21:00 sluiten we de deuren.

Tot dan!

Jaarvergadering 2023

De eerstvolgende ledenvergadering staat gepland voor **dinsdag 21 maart 2023**. Een officiële uitnodiging inclusief agenda en benodigde stukken zal per e-mail naar onze leden worden gecommuniceerd en zal op onze website worden gepubliceerd. Ontvangt U nog geen e-mail vanuit onze vereniging? Geef in dat geval uw e-mailadres door aan onze secretaris via secretaris@wierhaven.nl.

Gezocht: Bestuursleden

Als Natuurvereniging Wierhaven mogen we trots zijn! Al jaren hebben we een bestuur wat bestaat uit tenminste twee en op zijn top zelfs vijf bestuursleden. Al vele jaren is het voor veel verenigingen 'zeuren' om bestuursleden en er zijn zelfs verenigingen die (be)stuurloos zijn of zelfs genoodzaakt zijn de vereniging op te heffen. Maar Natuurvereniging Wierhaven leeft!

Op de jaarvergadering van 21 maart 2023 treden Jeroen van Assema en Bob Woets volgens het vaste rooster af. Jeroen doet dat na twee termijnen van 3 jaar (vanaf 2017) en Bob na drie termijnen van 3 jaar (vanaf december 2013). Beide stellen zich **NIET** opnieuw verkiesbaar, waarmee het bestuur per 21 maart 2023 drie vacante posities telt!

Natuurvereniging Wierhaven is daarom op zoek naar enthousiaste mensen die de lokale natuur een warm hart toedragen. Ervaring is niet vereist en je komt terecht in een bevlogen bestuur met veel vrijheid. Samen kijk je realistisch naar wat je kunt aanpakken en verbeteren. Weinig moet, heel veel mag! Eens vrijblijvend één van de bestuursleden spreken ter oriëntatie? Geen probleem!

Geïnteresseerden kunnen zich per e-mail melden bij secretaris@wierhaven.nl.

Gezocht: Coördinator 50-jarig bestaan

Op 9 maart 2023 bestaat Natuurvereniging Wierhaven 50 jaar. We willen dat niet ongezien voorbij laten gaan. Om er een fantastisch jaar van te maken zijn we daarom hard op zoek naar een coördinator, iemand die het leuk vindt om een aantal initiatieven te ontplooiën. Wat? Daar denken we graag over mee! Moet je het alleen doen? Zeker niet! Als bestuur zijn we echter ook beperkt in onze tijd. Het zou daarom heel fijn zijn om wat extra versterking te krijgen in dit bijzondere jaar!

Geïnteresseerden kunnen zich per e-mail melden bij secretaris@wierhaven.nl.

14 februari 2023: Workshop vogels tellen

Honderden wulpen op een slaapplaats, een prachtige waarneming van een broedende kleine plevier, zingende merels in de wijk waarin je woont. Vogels kijken is een genot! Maar dat niet alleen, het is ook nog eens heel belangrijk dat we goed naar ze kijken. Want zonder kennis over hun voorkomen tasten we in het duister waarom ze in aantal afnemen of zelfs verdwijnen. Of waarom het juist goed met ze gaat. Daarom houdt Sovon Vogelonderzoek Nederland de aantallen en verspreiding van vogels al bijna 50 jaar bij, samen met vrijwilligers. Deze avond geeft Albert de Jong namens Sovon een workshop over vogels tellen.

Aan de hand van een leuke quiz en enkele persoonlijke verhalen over vogeltellingen probeert Albert je op deze avond enthousiast te maken om vogels te gaan tellen (Neem je verrekijker mee...). Tellen kan al met eenvoudige rondje wandelen door je woonplaats of favoriete natuurgebied, waarbij je alle vogels bijhoudt (LiveAtlas). Of door enkele keren in het voorjaar op vaste punten vogels in bebouwd gebied (MUS). In het voorjaar is het ook leuk om een eigen gebiedje op broedvogels te inventariseren. 's Winters kun je aan de slag met het tellen van watervogels of vogels op slaapplaatsen. Kortom, er zijn allerlei niveaus en manieren om te helpen. Graag tot ziens op 14 februari 2022!

Datum: 14 februari 2022

Aanvang: 20:00 uur, inloop vanaf 19:30 uur

Locatie: Zorgboerderij Dijkgatshoeve, Noorderdijkweg 24b te Wieringerwerf

Entree: Geen

Consumpties: Koffie en Thee tegen betaling verkrijgbaar

Meer informatie op www.wierhaven.nl.

Albert de Jong tijdens een telling (Foto: Harvey van Diek)

IN MEMORIAM: THEO NEUVEL (1952 - 2022)

Door: Otto de Vries

Op 16 juni 2022 overleed onze vrijwilliger Theo Neuvel uit Medemblik na een korte periode van ziekte. Theo was vele jaren actief lid van Natuurvereniging Wierhaven, net als dat zijn broer Joop dat is. Theo was een echte klusser in zijn vrije tijd. Als (ex)bouwvakker werden er tal van nestkasten, insectenhôtels, voedertafels en nog veel meer dingen gemaakt voor de vereniging. De laatste jaren was hij actief binnen de vrijwilligersgroep van Staatsbosbeheer en de klusgroep van Natuurvereniging Wierhaven.

Theo in actie op het Wierholt (Foto: Otto de Vries)

Tal van werkzaamheden heeft hij samen met de groep uitgevoerd, met altijd een kritisch oog als het ging om precisie. Alles moest precies passen en er op het oog knap uitzien! Diverse oplossingen werden bedacht om iets te kunnen uitvoeren. Zoals op deze foto een mal, om te kunnen frasen in het hardhouten kruis boven op het Wierholt.

Voor het werk aan de Oeverzwaluwwand in de Zuiderhaven werden ook tal van ideeën bedacht om goed te kunnen werken met zijn allen. Begin 2022 kwam het bericht dat Theo ongeneeslijk ziek was. Dit kwam hard aan in de vrijwilligersgroep. Helaas hebben wij afscheid moeten nemen van een zeer gewaardeerd en betrokken lid van onze vereniging. Als eerbetoon is er voor hem een bank geplaatst aan de oostzijde van het Wierholt.

Staatsbosbeheer vrijwilligers bij het herinneringsplaatje

Namens de vrijwilligers en de klusgroep

HUISZWALUWEN TELLING OP WIERINGEN

Door: Ada Engel

Deze zomer, in juli, telde ik weer de huiszwaluwen op Wieringen. Toen we begin 2017 naar Hippo verhuisden, wilde ik graag weer iets doen op vogelgebied. Ik ging kijken op de site van Sovon of er al huiszwaluwen geteld werden in Hippo. Dat bleek inderdaad het geval: Germen Lont telde ze en niet alleen in Hippo, maar op heel Wieringen. En dat deed hij al 28 jaar! Maar hij wilde er wel eens mee stoppen, tenslotte werd hij al 80. Het kwam dus heel goed uit dat ik belangstelling had. Ik heb het in 2018 van Germen overgenomen en er nog geen seconde spijt van gehad.

Soms vragen mensen zich af wat die mevrouw met haar verrekijker voor hun huis daar eigenlijk staat te doen. Als ik dat zie, bel ik altijd even aan om het uit te leggen. Iemand vroeg onlangs of ik stond te kijken of er soms ergens een raampje openstond, zodat ik makkelijk naar binnen kon klimmen (leuk om te weten dat ik er zo lenig uitzie).

Huiszwaluwen zijn koloniebroeders en ze zitten het liefst met een heel stel bij elkaar. Maar op Wieringen zien we vaak maar één nest per huis. Dan zitten ze vaak wel bij elkaar in de buurt, maar zelfs dat niet eens altijd. Zo zat er een paar jaar één nest op Oosterklief en het dichtstbijzijnde andere nest zat dan in de Kliefstraat.

Ik tel, net als Germen deed, alleen de nesten die aan de voor- of zijkant van de huizen zitten, dus de nesten die we vanaf de weg kunnen zien. Er zijn nl heel veel huizen, waarbij ook de achterkant geschikt is en dan zou je elk jaar bij al die huizen moeten informeren. Dat is praktisch niet goed uitvoerbaar. Maar het betekent dus dat er meer huiszwaluwen broeden dan de cijfers aangeven.

Huiszwaluwen zitten graag onder een dak met een overstek, vaak in de punt. En dan hebben ze ook nog het liefst dat het hout wit geschilderd is. Toen ik dat net tegen iemand verteld had, bleek het volgende nest aan een huis te zitten waar het hout geel

Huiszwaluwen bij nest onder dakrand (Foto: Kenneth Stamp)

geschilderd was. Nou ja, uitzonderingen bevestigen de regel. Met Sovon, bij wie de tellingen geregistreerd worden, is afgesproken dat we op Wieringen over 3 koloniën spreken: één in Westerland, één in Hippolytushoef en één in Den Oever/Oosterland.

De grootste groep huiszwaluwen van heel Wieringen zit in Hippolytushoef, in de Hoofdstraat boven een van de bloemenwinkels. Dit jaar zitten er 23 nesten, waarvan er zo'n 20 bewoond zijn! Gelukkig vindt Sylvia, de eigenaresse van de bloemenwinkel, het zelf ook geweldig en heeft ze jaren de poep die soms op haar uitgestalde spullen viel, voor lief genomen. Inmiddels zijn er platen tegen de gevel gezet, zodat dat ongemak verleden tijd is.

Boven de winkel is een appartement dat een aantal jaren leeg heeft gestaan en Sylvia maakte zich ernstig zorgen over een mogelijke nieuwe bewoner. Stel dat het iemand zou zijn die al die poep op de ramen onacceptabel vond, dan zou het wel eens het einde van de broedende huiszwaluwen op die plek kunnen betekenen. Nu is het wel verboden om nesten in het broedseizoen weg te halen, maar dat neemt niet weg dat ik toch af en toe hoor dat er nesten verwijderd worden. En wie geeft z'n burens aan? Maar gelukkig woont er nu een stel dat blij is met al die af en aan vliegende zwaluwen. Een van hen is de beroepsfotograaf Kenneth Stamp. Hij was zo vriendelijk een paar foto's voor de Meerkoet te maken.

Vorige jaren was er aan de Westerlanderweg in Westerland ook een huis met heel veel nesten. Helaas waren die dit jaar allemaal weg. De witte boeidelen waar zwaluwen het liefst hun nesten aan bevestigen, waren vervangen door platen multiplex, kennelijk niet interessant meer voor de vogels. Gelukkig heeft Westerland nog een plek waar de zwaluwen graag gezamenlijk nestelen, nl een rijtje huizen aan de Haukes.

Er is één bewoonster die haar voordeur niet meer zal gebruiken, want net daarboven zitten een paar nesten en het laat zich raden hoe het stoepje voor de voordeur er uit ziet. Ze heeft een mat op de stoep gelegd en ik neem aan dat die na het broedseizoen meteen de kliko in gaat. Je kunt je afvragen waarom er dan geen plankje onder de nesten bevestigd wordt tegen de poep. Bij deze huizen is een plankje alleen op zeer geringe afstand onder de nesten mogelijk. Maar in de meeste gevallen maken de zwaluwen op die plaatsen dan geen nest meer in volgende jaren. Alleen als het plankje op een behoorlijke afstand onder het nest bevestigd wordt, zie ik de zwaluwen wel terugkomen.

Het is niet altijd makkelijk om er achter te komen of een nest bewoond is (geweest). Als er jongen in het nest zitten en de ouders vliegen af en aan is het makkelijk. Soms zijn de vogels al uitgevlogen, maar kun je nog poep zien op de grond of op een vensterbank, dat is ook duidelijk. Maar er zijn ook nesten waaronder een erker zit. Vaak bel ik dan aan om te vragen of de bewoners van het huis weten of de nesten dit jaar bezet waren. De meeste mensen weten dat wel en dan heb je soms zomaar weer een leuk gesprek.

Toen ik een tweede keer naar Westerland fietste om een (overigens mislukte) foto te maken van wat ik een bijzondere situatie vond, zag de bewoonster mij staan, rende naar buiten en vertelde een mooi verhaal. Vorig najaar waren de boeidelen van hun huis geschilderd en was het zwaluwnest dat daar zat, weggehaald. Maar omdat ze heel graag

wilden dat de zwaluwen terug zouden komen, hadden ze een kunstnest bij de vogelbescherming gekocht. En inderdaad... de zwaluwen kwamen terug, maar ze vonden het kunstnest niks. Daarom bouwden ze een nieuw nest boven op het kunstnest. Geweldig toch?

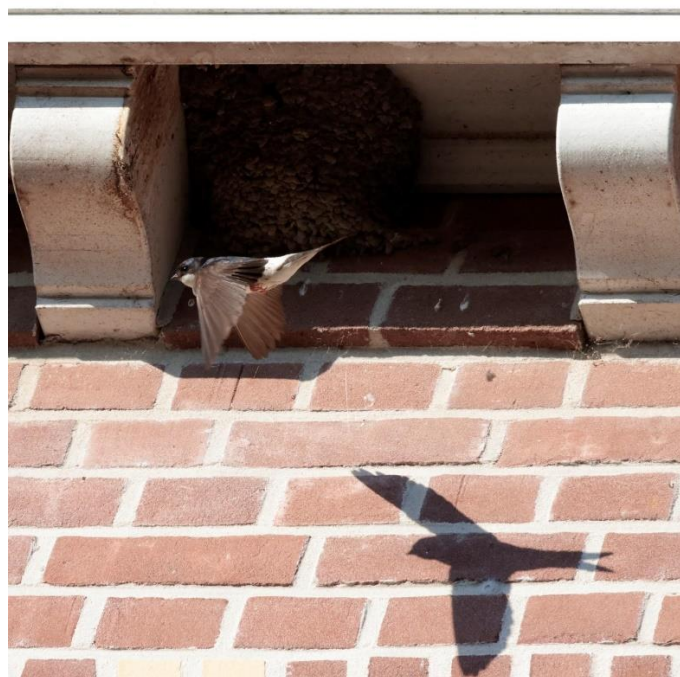
Met de kolonie in Den Oever gaat het dit jaar weer iets beter. Gelukkig zijn de huiszwaluwen hier nog niet verdwenen. Veel mensen proberen met succes te voorkomen dat er een nest gebouwd wordt tegen hun huis door tegen de gevel een snoer lampen te hangen. Erg jammer, maar beter dan dat mensen de nesten wegsteken. Het bouwen van zo'n nest is ontzettend veel werk... Hoe vaak de vogels niet heen en weer moeten vliegen met een stukje klei voor uiteindelijk het nest klaar is! Het mag ook niet, maar mensen komen er helaas meestal ongestraft mee weg.

Gelukkig zijn er ook in Den Oever, mensen blij met de zwaluwen, het geeft aan dat de lente begint. En, wat veel mensen zich niet realiseren, zwaluwen eten wel 50.000 insecten per week. Kun je nagaan wat er nodig is als er jongen zijn. Betere en milieuvriendelijker insectenbestrijders zijn er niet!

Ik hoop van harte dat nog meer mensen deze vogels welkom heten als ze na hun lange tocht uit tropisch Afrika hier volgend jaar weer arriveren.

Nog wat cijfers: het aantal nesten in de verschillende koloniën over de afgelopen 5 jaar:

	2018	2019	2020	2021	2022
Hippolytushoef	83	103	93	88	99
Westerland	61	72	60	41	31
Den Oever / Oosterland	25	25	13	3	8
<i>Aantal huiszwaluwnesten per jaar per telgebied op Wieringen (NH)</i>					

Huiszwaluw bij nest (Foto: Kenneth Stamp)

VRIJWILLIGERS GEZOCHT

Inventarisatie Tengere Distel

De tengere distel *Carduus tenuiflorus* is een zeldzame soort in Nederland en staat op de Rode lijst en de lijst met beschermde soorten onder de Wet Natuurbescherming. De laatste vitale oorspronkelijke populatie van de tengere distel in Nederland bevindt zich op de Wierdijk bij Hippolytushoef. De Wierdijk is in beheer bij Staatsbosbeheer en een provinciaal monument. Met een aangepast beheerprotocol, nieuwe groeiplekken en plannen om het areaal van de tengere distel nog verder uit te breiden, zijn ogen in het veld om bij te houden hoe deze groeiplekken zich ontwikkelen zeer welkom. De monitoringsronden (minstens vier) vinden bij voorkeur plaats in begin maart, in het voorjaar (mei/juni), in de zomer (juli/augustus) en de herfst (september/oktober/november).

Tengere Distel

Bij interesse kunt u contact opnemen met Marit van Santen (santen@floron.nl), dan licht ik graag de details toe van dit fraaie en nuttige vrijwilligerswerk.

Inventarisatie Akkervogels

De biodiversiteit op het boerenland en het aantal akkervogels zijn de laatste decennia sterk gedaald door een verminderd aanbod van voedsel- en broedlocaties. Agrarische Natuurvereniging Hollands Noorden heeft bij ruim 90 agrariërs akkerpakketten afgesloten om dit tij te keren. Deze bestaan uit vogelakkers, wintervoedselakkers, akkerranden en vogelgraan. We willen weten of het gevoerde beheer voor de akkervogels tot het gewenste resultaat leidt en of de maatregelen effectief en efficiënt zijn. Op deze vragen willen we door de inventarisatie antwoord krijgen. Bij de inventarisatie gaat het om de telling van broedvogels en wintervogels. In 2017 zijn we met 15 vrijwilligers gestart met tellen. Inmiddels is dit aantal gegroeid naar 30 en is er ook gestart met het tellen van vlinders. Dankzij vrijwilligers weten we dat er ruim 90 soorten vogels en 19 soorten vlinders gebruik maken van de akkerpakketten. Wij zoeken op dit moment naar nieuwe vrijwilligers!

Heeft u kennis van akkervogels of van vlinders en insecten en wilt u mee tellen op de vogelakkers, wintervoedselakkers en akkerranden voornamelijk op Wieringen en in de Wieringermeer? Meldt u dan aan bij Dorien de Haan, via ddehaan@anvhollandsnoorden.nl of van maandag t/m woensdag bereikbaar via 06-83601624. Als u zich aanmeldt dan zal er een bijscholing volgen en begeleiding in het veld. Wilt u meer informatie over wat wij doen, kijk dan op onze website www.anvhollandsnoorden.nl.

Er wordt in de zomer minimaal 4 keer geteld, vanaf half mei om de twee weken. En in de winter vanaf december iedere maand 1 keer. De gegevens worden door de vrijwilligers ingevoerd in www.boerenlandvogelsnederland.nl. Om onze waardering te uiten organiseren we jaarlijks een uitje. Daarnaast wordt u ook uitgenodigd voor lezingen en veldexcursies.

GERINGDE VISDIEVEN IN MEDEMBLIK: HET VERVOLG

Door: Bert Winters

Inleiding

In 2021 hebben we een aantal 'codevlaggen' en kleurringen bij visdieven afgelezen en daarover een verslag in de Meerkoet gepubliceerd. Niet de noordse stern, waarvan enkele jaren geleden door het uitlezen van de zender bleek dat die zo ongeveer de route van Abel Tasman had gekopieerd, was daartoe de aanleiding. Foto's uit Lauwersoog brachten mij op het idee voor een vervolgonderzoek.

Toen wisten we 13 witte vlaggen met een code van 3 cijfers/letters en 1 gele kleuring af te lezen, naast 12 Nederlandse en 3 Cape Town metalen ringen. Achteraf bleken de Cape Town ringen te zijn aangelegd in Senegal, respectievelijk in april 2016 en maart 2018, dus op de terugreis naar Nederland. Toen was ook het voornemen, om in 2022 te beginnen met het bekluren van de visdieven, zodra ze de steiger op het Regatta Centre weer zouden gaan gebruiken. Eind juli meldde Jeroen van Assema dat de aantallen visdieven

Visdief wit NZ7 (Foto: Jeroen van Assema)

weer begonnen op te lopen. Ik telde er op 2 augustus 137. Net als vorig jaar werd collega ringaflezer Wim de Lange meteen weer ingelicht over de ontwikkelingen. Op 5 september waren er nog 141 visdieven aanwezig, op de 7e nog slechts 41. Het seizoen is toen als afgesloten beschouwd. visdief onderzoeker Jan van de Winden kreeg het seintje dat de geplaatste 'uitlees-antenne', om visdieven met zenders te kunnen volgen, weer op kon halen.

Methode

De gevolgde methode is vrij simpel. Je gaat door het openstaande hek voor de steiger staan, bekijkt door de telescoop de aanwezige visdieven en zodra je er eentje ziet die een (witte) vlag draagt, zoom je in. En desnoods verplaatst je je zo, dat je de vlag onder een juiste hoek te zien krijgt, om de drie letter/cijfer code te kunnen bepalen. Voor de metalen ringen ga ik erbij zitten, zet de driepoot onder de telescoop op een lage stand en dan is het een kwestie van geduld en geluk. De vogel moet wel wat draaien, of vaker, zich krabben zodat de ring wat draait om de code van tenminste 7 tekens te kunnen ontcijferen. Alleen ringen op relatief korte afstand zijn zo af te lezen. Prettig daarbij is, dat ik vanuit mijn eigen ringervaring meestal weet, wat er op een ring hoort te staan. Bij deze ringmaat beginnen Nederlandse rvs ringen altijd met de letter Z, die uit België met 99Z en Zweedse ringen met 4. Handicap is, dat vogels nogal eens opvliegen voordat je de ring compleet hebt afgelezen of dat ie gaat zitten, waardoor de ring niet meer zichtbaar is. De rituelen bij de vogels zijn doorgaans hetzelfde: poetsen, vleugels strekken, ontlasten en.... weg of zitten. Als je dan nog 1 cijfer mist, is dat best frustrerend...! Maar dit jaar ging het aflezen zo voortvarend dat ik me er niet druk om maakte. Het moge voor zich spreken, dat een (BRUSSELS) ring die op de kop zit, zorgt voor een extra handicap.

En passant zijn er als 'bijvangst' de nodige (kleur-)ringen bij Kokmeeuwen afgelezen, zo ongeveer uit alle hoeken van Europa.

Aantallen

Dit jaar is er op grote schaal sterfte geweest onder grote sterns en visdieven (en nog andere soorten kustvogels) als gevolg van vogelgriep (HPAI, High Pathogen Avian Influenza). Op Texel en in de kolonie van Camperduin heeft dat duizenden grote sterns het leven gekost. Ook terreinbeheerder Staatsbosbeheer meldde bij de kleine kolonie visdieven in de Dijkwielen verliezen door het virus. In de grote kolonie op de Kreupel leek er niet zoveel aan de hand te zijn. Mij leek het daarom zinvol, om de vogels op de steiger in Medemblik te tellen, met name om het aandeel uitgevlogen jongen te bepalen. Aanvankelijk zijn de aantallen jonge vogels uit ongeduld, want je wilde vooral ringen aflezen, of uit luiheid geschat, later zo exact mogelijk geteld. Uit het aantalsverloop mag niet opgemaakt worden dat ook de feitelijke aantallen deze trend gevolgd hebben. Er is soms een steekproef genomen, en de aantallen verschillen per dagdeel. Ook bleek uit de aflezing van een codevlag dat er uitwisseling plaatsvindt tussen deze locatie en de schelpenbank bij het Nesbos, bijna 2 km zuidelijker, waar soms nog grotere aantallen aanwezig zijn (zie tabel 08/08). Het is niet uit te sluiten, dat de aantallen per locatie van windrichting en windkracht afhankelijk zijn. Wel is de frequentie van de tellingen enigszins uit de tabel op te maken.

Datum 2022	Totaal visdieven	Adult	Eerstejaars	% eerstejaars
02/08	137	128	9	7
08/08	240	210	30	13
08/08 Nesbos	350	280	70	20
09/08	320	260	60	19
11/08	360	290	70	19
12/08	330	270	60	18
13/08	154	117	37	24
16/08	213	162	51	24
18/08	niet geteld			
19/08	214	157	57	27
21/08	niet geteld			
22/08	319	248	71	22
23/08	niet geteld			
25/08	286	217	69	24
26/08	366	293	73	20
29/08	133	99	34	26
30/08	234	176	58	25
31/08	162	129	33	20
01/09	225	172	53	24
02/09	235	174	61	26
03/09	113	70	43	38
05/09	142	113	29	29
07/09	41	35	6	15

Je moet altijd de hele steiger tellen om tot de juiste verhouding tussen adulte en eerstejaars vogels te komen. Want de jongen zitten vaak aan de uiteinden van de groep

luidkeels te bedelen om een visje dat door hun ouders wordt aangebracht. Je moet dus ook aannemen dat het jongen-aandeel dat hier zit wat oververtegenwoordigd is, omdat er altijd adulte vogels buiten het zicht aan het foerageren zijn. Aanvankelijk lijkt het percentage jongen niet zo hoog. Mijn vermoeden is dat er in die eerste week nog jongen in de broedkolonie zitten. visdieven in juveniel kleeft zullen nog maar pas hun nesten verlaten hebben. Vanaf de tweede week van augustus ligt het percentage eerstejaars tussen 18% en 27%. Bij de laatste tellingen lijkt het aandeel jonge vogels op te lopen. Mogelijk trekken adulte visdieven eerder weg dan de jongen. Aangezien er geen uitschieters tussen zitten, lijkt het verantwoord om uit te gaan van tenminste 20% uitgevlogen jonge visdieven, die op grond van de ringaflezingen vooral afkomstig moeten zijn van de Kreupel.

Geringde visdieven

Na de ervaringen vorig jaar was het bijna vanzelfsprekend, dat we ook dit jaar weer zouden uitkijken naar ringen bij visdieven. Behalve door het driespan Jeroen, Wim en Bert is er ook door de onderzoekers van de Kreupel en de Markerwadden zelf in totaal ongeveer 30 maal uitgekeken naar ringen en vlaggen.

Codevlaggen

Het seizoen 2022 heeft 29 afgelezen codevlaggen opgeleverd, die in totaal 164 maal zijn afgelezen en 1 kleurring. De dit jaar geringde Wf NH9 is met 30 aflezingen het vaakst aangetroffen, direct gevolgd door Wf NSZ, die vorig jaar ook al aanwezig was, nu met 29 keer. Met deze vogel is iets bijzonders aan de hand. Vorig jaar zijn er, onbedoeld, aan verschillende ringers vlaggen met dezelfde code uitgereikt. NSZ was er daar eentje van. Eigenlijk uit verveling heb ik een keer de metalen ring afgelezen, die altijd samengaat met een codevlag, maar dan aan de andere poot zit. Het zal niemand verbazen, dat wij de NSZ van de Kreupel hier hadden zitten, en niet die van één van de Waddeneilanden.

Wf NOK werd op 2 september vorig jaar voor het eerst afgelezen in Medemblik. Op 9 september zat de visdief in Cadiz, in het uiterste zuiden van Spanje. We hebben de vogel dit jaar 11 maal aangetroffen. Van de kleurring die Jeroen zag, is zelfs een aflezing uit Afrika bekend.

Visdief wit NH9 om poot en zonnecel op rug (Foto: Jeroen van Assema)

Vorig jaar was het me al een aantal maal overkomen dat ik op de life-histories van grote sterns bij Camperduin

achteraf moest zien dat ze een zender droegen. In het veld was me dat niet opgevallen. Nu bleek, dat die zenders absoluut niet opvallend zijn. Alle drie de waarnemers hebben Wf NH9 een aantal maal gezien, voordat de vogel zich op de rug aan het poetsen was en de zonnecel, die de zender voedt, in volle omvang zichtbaar werd. Met de antenne om deze zenders uit te kunnen lezen gebeurde trouwens hetzelfde. De eerste keer dat die geplaatst was, heb ik hem helemaal niet gezien. Eén van de onderzoekers wist te melden dat bij het uitlezen van de zender was gebleken dat de vogel overnachtte op het Balgzand, na overdag in de omgeving van Medemblik te hebben verbleven.

Van alle afgelezen vlaggen is meer dan 80 % afkomstig van de Kreupel, de rest is geringd op de Marker Wadden. Over leeftijd van visdieven met codevlaggen is om twee redenen niets te zeggen. Ze worden vaak als 'na 2 kj' bij of op het nest gevangen, dus zijn ze twee jaar of langer geleden geboren. Hoeveel jaar eerder kan niet bepaald worden. Daarnaast hebben de ringers tijdens het aflezen van de vlaggen nog een achterstand met het invoeren van de ringgegevens.

Overleving

Van de vlaggen die we vorig jaar op deze steiger gezien hebben, is er 1 terug gezien op de Kreupel, 1 op de Marker Wadden, 2 in Camperduin, 2 in Medemblik en codevlag NSZ is zowel in Camperduin, op de Kreupel en weer in Medemblik afgelezen. Van 7 vogels is dit jaar geen waarneming meer gedaan. Uiteraard is niet gezegd, dat deze vogels niet meer leven. Ze kunnen ook op een plek buiten het zicht van de waarnemers gezeten hebben. Maar dat van deze willekeurige (kleine!) steekproef 50 % terug gezien is, betekent dat een aanzienlijk deel van de adulte visdieven aantoonbaar de winter overleefd heeft.

Metalen ringen

Zoals in de inleiding is aangegeven, kost het altijd meer moeite om een metalen ring af te lezen, dan een vlag met een code die ook nog eens een stuk groter is. In het ringnummer Z 09044? zal de ringer zich ongetwijfeld herkennen, maar voor de aflezer staan er bij het vraagteken nog 10 mogelijkheden open. Desondanks zijn er 34 metalen ringen uit Nederland afgelezen, 2 met BRUSSELS, 1 met STOCKHOLM en 2 met een CAPE TOWN ring. Een derde Cape town, derde Brussels en een Hiddensee ring konden helaas niet compleet afgelezen worden. Dat er meer metalen ringen zijn afgelezen dan vlaggen ligt vooral aan het feit dat er pas sinds enkele jaren codevlaggen gebruikt worden en al heel lang metalen ringen. Daarvan zijn er dus veel meer "in omloop".

Ook een aantal metalen ringen is vaker dan eens afgelezen. Het oudste ringnummer, Z 045126 het vaakst. Echter, deze ringgegevens zijn bij het Vogeltrekstation niet bekend. De ring die daar 80 nummers boven zit, is aangelegd bij een pullus visdief in 2007 op de Kreupel. Die vogel is nu dus 15 jaar oud. Vanaf dat moment is er een reeks van jaren waarin visdieven op de Kreupel geringd werden en die nu weer zijn afgelezen. In ontbrekende jaren, 2010 (??? aantallen op hun hoogtepunt!!!), '15, '17, '19 zijn er wellicht minder visdieven geringd of is er een mislukt broedseizoen geweest. Het lijkt onwaarschijnlijk dat visdieven uit juist deze jaren minder goed overleefd hebben. Dit terwijl zowel oudere als jongere vogels, blijkens hun ringen, nog wel in leven zijn. Tegen het eind van het seizoen zijn er van drie nestjonge vogels, geringd in 2022, ringen afgelezen.

Vijf van de 34 afgelezen ringen van visdieven zijn als pullus geringd op daken op een bedrijventerrein in Zwolle in 2010 (ook vorig jaar) en uit 2013 en 2014. Verdeling over de tijd is in dit geval aan toeval toe te schrijven, want deze onderzoeker ringt sinds 2001 jaarlijks pullen op deze locatie.

Enmaal werd een visdief geringd in 2012 als 'na 1 kj' op de Richel afgelezen, en een vogel geringd als pullus in 2014 op Griend. De Zweedse ring is omgelegd bij een nestjong op 15 juni 2005, ruim 100 km ten noorden van Stockholm en dus al ruim 17 jaar oud. Eén van de CAPE TOWN ringen is vorig jaar al gezien (de melding van de ringgegevens duurde een jaar), de ander is nieuw en ook geringd in maart 2018 in Senegal. Van de Belgische vogels is nog geen bericht ontvangen.

Slot

De waarneming inspanning om codevlaggen en ringen af te lezen bij visdieven in Medemblik is meer dan verdubbeld ten opzichte van vorig jaar, het aantal afgelezen ringen eveneens. De bulk van de ringen is afkomstig van de Kreupel. Niet verwonderlijk, want het was tot voor kort de grootste kolonie van Europa met maximaal 7000 broedparen in 2010, die vanaf het begin door onderzoekers op de voet is gevolgd. Inmiddels is het aantal broedende visdieven op de Marker Wadden dat van de Kreupel voorbijgestoken (bron: sovon.nl). Ook daar wordt intensief onderzoek gedaan, maar die vogels verblijven na het broeden kennelijk niet in Medemblik. De eilanden zijn in 2015 aangelegd. Pas vanaf dat jaar kunnen daar visdieven geringd zijn, dus daarvan zijn er sowieso minder dan van de Kreupel.

De ringer in Zwolle geeft aan, dat van zijn dak-broedende visdieven, geringde vogels zich elders gevestigd hebben. Mogelijk heeft een deel van deze visdieven destijds wel mede het nieuw aangelegde eiland de Kreupel gekoloniseerd en is daar blijven hangen. Dat we nu ook visdieven uit oostelijk Duitsland en Zweden hebben aangetroffen, was een kwestie van tijd. De aflezer van ringen in Groningen had daarvandaan ook al vogels vastgesteld. Alle visdieven uit Europa overwinteren in westelijk Afrika of zelfs nog verder naar het zuiden. Dus als er tijdens de voorjaarstrek honderden visdieven in Senegal gevangen worden, kijkt niemand er gek van op, dat daar vogels uit alle Europese broedgebieden aangetroffen worden (bron: trektellen.nl) en mag je het ook niet vreemd vinden, dat je Cape Town ringen die daar gebruikt worden, hier weer tegenkomt. Leuk is het natuurlijk wel om op deze wijze de trekroutes te kunnen reconstrueren, oorspronkelijk precies het doel van ringonderzoek.

Het zou allicht handig zijn te weten, welke vlaggen dubbel zijn gebruikt. Dan kunnen we daar speciaal op letten en proberen, iets van de metalen te zien te krijgen om 1 van 2 uit te kunnen sluiten.

Ik dank Jeroen van Assema, Wim de Lange en Jan van de Winden voor hun bijdragen en constructieve samenwerking bij het volgen van de visdieven in Medemblik. Voor mij zijn de ervaringen van dit jaar zeker weer een goede aanleiding om er volgend jaar mee door te gaan.

NEGENTIG JAAR VOGELS WAARNEMEN IN DE WIERINGERMEER

Door: Peter C. Meijer

Inleiding

Aanleiding tot dit artikel is het jubileum van de Natuurvereniging Wierhaven. Het werkgebied omvat Wieringen, de Wieringermeer en Medemblik. Op 9 maart 1973 werd de Vogelwacht Wieringermeer opgericht. Daarvoor werden er in de Wieringermeer ook gegevens over de vogelstand verzameld. Daardoor is het mogelijk vanaf 1931 de ontwikkeling van de vogelstand in ons werkgebied te volgen. In 2005 werd de Natuur- en Milieufederatie Wierhaven, opgericht in 1983, omgevormd tot de Natuurvereniging Wierhaven. Het milieu-onderdeel werd daardoor uit de naam geschrapt. Ook de relatie met de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorisch Vereniging (KNNV) en met het Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid (IVN) verdween. In afgeslankte vorm gingen de leden verder. Het waren vooral de vogelaars die altijd de ruggengraat van de organisatie hebben gevormd. Er is veel bereikt om trots op te zijn.

1930-1949

De eerste die de Wieringermeer bezocht om te zien welke vogelsoorten het nieuwe land bevolkten was W.H. van Dobben. In een artikel in het Orgaan van de Club van Nederlandse Vogelkundigen schreef hij over zijn tocht van 2 juli 1931 dat het resultaat zeer verrassend is. Hij bezocht het noordoostelijke deel via de 'Afsluitdijk'. Dit betreft het stuk dijk van Den Oever naar Medemblik. Er waren 'meeuwnesten' gevonden. Dit zal gaan om kokmeeuwnesten. Andere meeuwensoorten broedden toen nog niet in Nederland.

Leuk is de vermelding dat hij een nest van strandplevieren vond, evenals een kolonie dwergsterns. Huismussen op een pannendak bij het haventje van de Oude Zeug horen ook tot de eerste vogels die dag. Aan het slot van genoemd artikel meldt C.B.G. ten Kate dat P.G. Op de Coul en J.P. Strijbos ook de nieuwe polder bezochten, en wel op 17 juli 1931. Zij kwamen via de zuidoosthoek vanaf Medemblik. Strandplevieren, kluten en visdieven werden er waargenomen. De 'Club van Zuiderzeewaarnemers' was door Ten Kate in 1927 opgericht. Speciaal om de veranderende vogelpopulatie van dit gebied in kaart te brengen na afsluiting van de Zuiderzee. De publicaties verschenen in het Orgaan van de Club van Nederlandse Vogelkundigen (vanaf 1937 in Limosa). Huisarts Paul Op de Coul kwam opnieuw in 1932 naar de Wieringermeerpolder. Nu constateert hij één nest van een dwergstern. De strandplevier is als broedvogel nog aanwezig. Hij bezocht ook Wieringen, zij het dat het toen geen eiland meer was. Hij noemt bijvoorbeeld de zwarte stern, maar geeft geen aantallen of status.

De volgende vogelaars die de polder inventariseerden waren de heren dr. J.R.H. Schaank en J.L.H. Hazeloop. Hazeloop was onderwijzer in Slootdorp en lid van de Club van Zuiderzeewaarnemers. Schaank was hoofd van de psychiatrische afdeling van het ziekenhuis in Medemblik en lid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen. Hij had ook kennis genomen van het proefschrift dat dr. W. Feekes had geschreven over de ontwikkeling van de natuurlijke vegetatie in de Wieringermeerpolder. In dit proefschrift staat ook een lijst met broedvogels die Feekes had waargenomen.

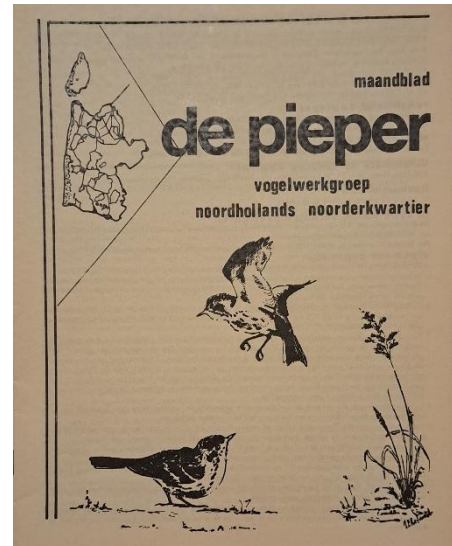
Na de oorlog kwam A.L.J. van IJzendoorn als onderwijzer naar Wieringen. Hij inventariseerde de Wieringermeer van 1945 tot 1949. Van IJzendoorn heeft ook navraag gedaan over de voornaamste landbouwgewassen. Aardappelen, wintertarwe, vlas en suikerbieten springen er uit. Misschien komt het door het verbouwen van vlas dat de kwartel in 1947 veel gehoord wordt. Van IJzendoorn schrijft ook zijn bevindingen op in de Wetenschappelijk Mededeling met de titel: 'De broedvogels van Wieringen'.

1960-1973

In deze periode is het Dick Woets die veel onderzoek doet. Hij publiceert de resultaten in 'De Pieper'. Hij geeft een aantal dubieuze waarnemingen door die anderen hem meldden. Zoals bijvoorbeeld de krakeend die door een jachtopziener werd gemeld... die waren destijds nog zeldzaam!

De vogelwacht Wieringermeer (1973-1978)

Jaap C. Booij uit Den Helder was de motor achter de Vogelwacht kop van Noord-Holland. Hij stimuleerde de opzet van de Vogelwacht Wieringermeer en op 9 maart 1973 werd de Vogelwacht Wieringermeer opgericht. In Otto de Vries jr. vond hij een enthousiaste natuurwaarnemer. Otto werd de eerste voorzitter van de Vogelwacht. In De Pieper vinden wij voor 1973 ook al regelmatig waarnemingen van Otto de Vries. Het doel van de Vogelwacht was samen nestkasten maken en ophangen en natuurlijk controleren. Om thuis te geraken in de verscheidene vogelsoorten waren er excursies in de eigen omgeving en naar Texel en zelfs Winterswijk. Vanaf 1976 kunnen wij een in een programmablad lezen welke activiteiten er uitgevoerd worden. Het zijn zaken die elke vogelwerkgroep doet.

Vanaf mei 1977 werd het programmablad een Nieuwsbrief. De auteur raakte betrokken bij de organisatie. Er werden cursussen 'Vogels Kijken' gegeven en daaruit kwamen nieuwe leden die activiteiten wilden uitvoeren. De goede samenwerking tussen Otto de Vries en Peter C. Meijer, en het feit dat beiden niet alleen belangstelling hadden voor vogels, zette een ontwikkeling op gang die in maart 1978 de KNNV Vogelwerkgroep Wieringen en Wieringermeer deed ontstaan.

KNNV Vogelwerkgroep Wieringen en Wieringermeer (1978-1983)

De discussie in de jaren zeventig was of je de naam vogelwacht of vogelwerkgroep moest gebruiken. Die laatste naam heeft een actiever karakter. In de lokale krant Wieringermeerbode kwam in 1980 een artikel, waarin aangegeven werd dat de Vogelwerkgroep meer dan alleen vogels wilde bestuderen. Het stuk heette: 'Van Vogelwacht naar Natuur- en Milieuwerkgroep'. Eind 1979 was er vanuit de vogelwerkgroep met behulp van jeugdleden een N.J.N-afdeling opgericht (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie). In april 1980 startte er een plantenwerkgroep onder leiding van Jos Aris, biologiedocent aan de Scholengemeenschap Wieringerlant. Er werden allerlei cursussen

gegeven: een IVN-natuurgidsencursus (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie), een Groencursus en een Natuur- en Milieucursus. Zo ontstond er kader en dat zien wij ook terug in de kop van Noord-Holland. In Den Helder startte de vogelwerkgroep weer opnieuw. In Schagen werd Tringa door Jac Manneveld (†) opgestart. De PR werd destijds onder andere gedaan door het optuigen van een carnavalswagen in de optocht van "De Meerkoetelaars" en ook door het verspreiden van stickers bevorderd.

In 1982 werden er een KNNV afdeling en een IVN-afdeling opgericht. De visie van het bestuur was dat je terug kon vallen op deskundigen bij de KNNV en dat het IVN de vaardigheden die nodig zijn om aan educatie te doen, kon bijbrengen.

De natuur- en milieufederatie Wierhaven (1983-2004)

Zo ontstond het idee om met de Natuur- en Milieuwergroep, het IVN en de KNNV een federatie aan te gaan. Er waren allerlei werkgroepen op het gebied van: vogels, planten, educatie, milieu, paddenstoelen etc. Het blad 'De Meerkoet', waarmee men in 1977 was begonnen, kreeg een professionelere uitstraling.

Milieuonderwerpen

In 1982 deden we mee met de Brede Maatschappelijke Discussie over energie. Wij besteedden er aandacht aan en voerden actie tegen een kerncentrale, een golfbaan, baggerstort in het Amstelmeer, inzet voor een extensief weidevogelgebied aan de Noorder- en Zuiderdijkweg, maakten bezwaar tegen ULV-vliegen etc. Vanaf 1989 konden wij ook PR bedrijven via de lokale radio. Er was iedere week op zaterdagmiddag een uur met wat natuurnieuws en interviews met aandacht voor de lokale natuur.

De kern van de federatie

De meest actieve leden zijn en waren vooral bezig met onderzoek naar de vogelstand. Voor SOVON Vogelonderzoek Nederland werden tellingen uitgevoerd voor de diverse projecten. Punt Transect Telling (P.T.T.), Broedvogelmonitorproject, Bijzondere Soorten Project enz.. Ook voor de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland werden gegevens verzameld die later gepubliceerd werden in de Broedvogelatlassen van Noord-Holland in 1990 en 2010.

Landschapsbeheer

Tot de federatie hoorde ook een werkgroep Landschapsbeheer. Deze zette zich met een aantal vrijwilligers en met ondersteuning en begeleiding van Landschapsbeheer Noord-Holland in voor de Wierdijk, het knotten van wilgen, herstel, onderhoud en vernieuwen van tuinwallen op Wieringen.

Natuurvereniging Wierhaven (2004-heden)

In 2004 was er discussie over de voortgang van de Federatie met de diverse werkgroepen. Het waren met name de mensen die betrokken waren bij de vogelwerkgroep die ervoor hadden gezorgd dat de aandacht voor de natuur- en milieu in het werkgebied was gebleven.

Denk aan de windmolens, de dijkverzwaring, het havenplan in Den Oever, het Schor bij Den Oever etc. De aanduiding milieu in de naam van de federatie wilde men laten vallen en zo ontstond de hedendaagse afgeslankte naam.

Wierhaven

De naam Wierhaven is destijds door Peter C. Meijer bedacht. Het werkgebied omvat Wieringen, Wieringermeer en Medemblik. In elk gebied is een haven. Vroeger was wier een belangrijk basisvoedsel voor het waterwild en vooral voor de rotganzen. Echter de mens maakte ook gebruik van wier als waterkering in de Wierdijk. Deze aspecten bij elkaar zorgden er voor dat er een diepere betekenis schuilt in de naam Wierhaven: basisvoedsel, veiligheid en een veilige haven.

Archief

Wie wil weten wat er allemaal in ons werkgebied is gezien, kan vanaf het begin van de eeuw terecht op de website 'waarneming.nl' of 'wierhaven.nl'. Dat was in de vorige eeuw het werk van archivaris Otto de Vries. Bij hem thuis staan vele dozen met waarneming kaartjes. Ook een geweldige klus, waarvoor we hem dankbaar zijn.

Bronnen

- Coul, P.G. *Op de (1932) De Wieringermeerpolder in het broedseizoen van 1932. 5de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Orgaan Club van Nederlandse Vogelkundigen V*, p. 13-18);
- Coul, P.G. *Op de (1932) De broedvogels van Wieringen. (6de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Orgaan Club van Nederlandse Vogelkundigen V (2)*, p. 54-59);
- Dobben W.H. van(1931) *Over de nieuwe bevolking der Wieringermeerpolder. (4de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Orgaan Club van Nederlandse Vogelkundigen IV*, p. 115-118;
- Dobben W.H. van(1934) *Gegevens over de Wieringermeerpolder in het broedseizoen 1934. (8ste publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Orgaan Club van Nederlandse Vogelkundigen VII*, p. 101-103;
- Dobben W.H. van(1942) *De groei der vogelbevolking van de Wieringermeer, speciaal van het Bosch te Robbenoord. (19de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Limosa 15(1-2)*, p. 1-11;
- Feekes Ir. W. (1936) *De ontwikkeling van de natuurlijke vegetatie in de Wieringermeerpolder. De eerste grote droogmakerij van de Zuiderzee. Het Nederlands Kruidkundig Archief, deel 46, 1936;*
- IJzendoorn, A.L.J. van (1947) *Broedvogels van de Wieringermeer in 1945 en 1946. (26ste publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Limosa 20 (1-3)*, p. 143-159;
- IJzendoorn, A.L.J. van (1950) *Broedvogels van de Wieringermeer in 1948 en 1949. (31ste publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Limosa 23 (3-4)*, p. 338-357;
- IJzendoorn, A.L.J. van (1957) *De broedvogels van Wieringen. Wetenschappelijke Mededeling 25, 1957. Uitgave van de KNNV;*
- Schaank, J.R.H. (1937) *De broedvogels van den Wieringermeerpolder in 1936. (12de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'.* *Limosa 10(1-2): 22-32;*

Schaank, J.R.H. (1937) *De broedvogels van den Wieringermeerpolder in 1937*. (13de publicatie van de 'Club van Zuiderzeewaarnemers'). *Limosa* 11(1-2): 7-9;
Woets, D. (1968) *Broedvogels van de Wieringermeer* 7de jrg: 6, 7/8, 10 en 11, 8ste jrg. (1) p. 2-9. Uitgave van de Vogelwerkgroep Noord-Hollands Noorderkwartier;

Het papieren archief van Natuurvereniging Wierhaven (Foto: Otto de Vries)

VERSLAG EXCURSIE ZUIDPIER IJMUIDEN 12 NOVEMBER 2022

Door: Bert Winters

'De najaarsgolf van Corona lijkt definitief voorbij'. Kennelijk hebben we inmiddels genoeg immuniteit opgebouwd, al dan niet door de vaccinatie campagne, om geen beperkingen meer opgelegd te krijgen, want het aantal ziekenhuisopnamen zal minder geweest zijn dan bij een doorsnee griepgolf. Zo konden we dus weer eens met een gerust hart de geplande excursie door laten gaan.

Afspraak is dat de twee auto's met zeven deelnemers elkaar treffen op de parkeerplaats 'Strand IJmuiden'. Amsterdam zal wel eens onder de rook van Tata Steel zitten, maar als je kijkt wat je na afloop mag afrekenen voor het parkeren, zit IJmuiden kennelijk ook onder de rook van Amsterdam...

We zullen beslist niet zoveel vogelsoorten te zien krijgen als op een excursie naar de Onnerpolder of het Lauwersmeer, maar met een beetje geluk wel soorten, die je anders niet zo snel tegenkomt. Dilemma daarbij is, dat er bij rustig weer minder zeevogels te verwachten zijn, maar we kregen onderweg te horen, dat met stevige wind de afgelopen dagen het hek van de pier uit veiligheid afgesloten was geweest, dus dat moest vast wel wat bijzondere gasten naar de kust gedreven hebben!

Duikers

Na een groep huismussen en een paar eksters op de parkeerplaats en wat verderop een grote groep groenlingen en verspreid wat graspiepers in de zeereep, komen we aan op de pier. Het is mistig en best koud, echter, er is zon voorspeld, dus daar vertrouwen we maar op. Eén van de eerste vogels die we zien, is een alk, van dichtbij, maar doorlopend duikend dus nog niet zo gemakkelijk op de foto te krijgen. Even

Alk (Foto: Johan van der Vegt)

later een parelduiker, die zich al duikend snel van ons verwijdert. Daarna ook nog een paar maal een roodkeelduiker. Steenloperjes zijn doorlopend op de stenen te vinden. De grote mantelmeeuwen, kleine mantelmeeuwen, zilvermeeuwen, stormmeeuwen en kokmeeuwen op het strand worden telkens weggepest door mensen met honden. Ineens vliegt er een winterkoning tussen de kolossale betonblokken door. Er zouden er nog vijf volgen. Die had ik niet verwacht hier. De 'landtrek' bestond overigens uit enkele veldleeuweriken, een paar groepjes spreeuwen, een merel en een vink. Na een tijdje zaten er ook wat paarse strandlopers tussen de steenlopers en nog verder naar het einde van de pier meer dan 100 drieteenstrandlopers en welgeteld één bonte strandloper.

Zeezoogdieren

Nadat we eerst aan de "binnenkant" al een zeehond hadden gezien, werd op zee bij de laatste knik in de pier een bruinvis ontdekt op heel geringe afstand. "Daar, links naast die

zeekoet"! Al snel bleek dat er meer waren, soms twee tegelijk. Vanaf dat moment zijn ze eigenlijk niet uit beeld geweest. Geen vogels maar zeker heel leuk, want zo vaak krijg je ze niet van zo dichtbij te zien. Helemaal op het eind van de pier zaten nog enkele te verwachten oeverpiepers. Als je daar tussen een paar boterhammen door een tijdje over zee uitkeek, zag je nog futen, zwarte zee-eenden, middelste zaagbekken, alken, zeekoeten en duikers vliegen, maar voor mensen zonder telescoop was dat kansloos. Wel zat er op een geel plateau op zee een grote groep aalscholvers, waar ook een kuifaalscholver tussen aanwezig was. Voordat iedereen daar een kijker op kon richten, scheurde er een speedboot langs, die alles wegjoeg. Inmiddels in de volle zon en begeleid door de bruinvissen, gingen we terug.

Rotbeesten...?

Er bleken tientallen mensen met telescopen en teledenzen op hetzelfde idee gekomen te zijn als wij. En er zaten ook tientallen hengelaars, een heel internationaal gezelschap, te oordelen naar de taal die je kon oppikken. Bij één van hen bleek een jonge meeuw verstrengeld te zitten in het snoer... "Rotbeesten". Nadat ik reageerde, dat de vogel ook wel zo over mensen zou denken, ben ik de stenen af geklauterd om het beest te bevrijden. Als je het nog niet wist, kom je er snel achter, hoe scherp en krachtig hun snavel is. Nog even poseren voor een foto en daar ging ie weer. Het aflezen van een GERMANIA ring (op de kop!) bij een scholekster mislukte, helaas.

Terug bij de auto's heb ik alleen maar enthousiaste reacties gehoord. Dank aan alle excursiegangers: Johan en Ada van de Vegt, Laurens van der Vaart, Peter Boltjes, Wim Kuitems en Jeroen van Assema voor deze gezellige en toch mooie natuurdag aan zee.

Bruinvis (Foto: Johan van der Vegt)

GEWONE OLIEKEVERS ROND HET EILAND WIERINGEN

Door: Niels Godijn en Linke Slikboer

Rond het eiland Wieringen bevindt zich een bolwerk van de gewone oliekever. Dat is bijzonder, want deze kevers zijn behoorlijk schaars in Nederland. Eind maart 2021 hebben we de verspreiding in kaart proberen te brengen langs de wierdijken en in de omgeving van het Robbenoordbos en het Dijkgatbos. Hier doen we verslag van de bevindingen en willen we u vragen alert te zijn op deze opvallende kevers.

Oliekevers behoren tot de familie Meloidae (Coleoptera) en zijn onderverdeeld in een aantal geslachten. Het geslacht *Meloe* - de Echte Oliekevers - wordt in Nederland vertegenwoordigd door zes soorten. Daarvan staan er momenteel drie te boek als uitgestorven, één is uiterst zeldzaam en twee soorten komen nog verspreid voor in Nederland: de blauwe oliekever (*M. violaceus*) en de gewone oliekever (*M. proscarabaeus*). Nog, want het heeft er alle schijn van dat er ook bij deze soorten sprake is van een krimpend verspreidingsgebied.

1. Zuidelijk Limburg met de kalkgraslanden in het heuvelland en de uiterwaarden langs de Maas tot aan Roermond
2. Het rivierengebied ten westen van de lijn Rhenen (GL) en 's Hertogenbosch (NB), met een zwaartepunt in de Bommelerwaard
3. Het Deltagebied vanaf de Biesbosch tot aan Zeeuws Vlaanderen, met een kleine concentratie rond het Haringvliet
4. De Wieringermeer (NH) rond het Robbenoordbos
5. De Waddeneilanden Terschelling en Schiermonnikoog
6. Langs de Groninger Dollardkust in de buurt van dijken

Figuur 1. Kernregio's gewone en blauwe oliekever

In Nederland zijn grofweg zes regio's waar de gewone en/of de blauwe oliekever worden aangetroffen (figuur 1). De twee soorten zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden - zeker op basis van foto - en daarom hebben we de waarnemingen hier samengevoegd. De meeste waarnemingen zijn afkomstig van kalkgraslanden en uiterwaarden in Limburg en het rivierengebied. In het holocene deel van Nederland gaat het vrijwel uitsluitend om de gewone oliekever die hier met name op dijken wordt gezien. In de noordpunt van de Wieringermeerpolder bevindt zich een geïsoleerd waarnemingscluster van gewone oliekevers met het zwaartepunt rond de oude vuilstort van het Wierholt, een forse heuvel die scherp afsteekt tegen de uitgestrekte vlakte van de polder.

Wierholt

De heuvel is grotendeels bedekt met een ruige begroeiing waar diverse wandel- en olifantenpaadjes doorheen lopen. We bezochten deze plek op een druilerige ochtend. Binnen een mum van tijd was het raak met zeven exemplaren op de zuidhelling en de kruin van de heuvel. Naast het uitkijkpunt was een vrouwtje fanatiek een kuil aan het graven in de kale, zonbeschenen bodem op de rand van een paadje (foto a en b). Vierhonderd meter ten oosten van de heuvel troffen we ook nog acht exemplaren aan langs een flauw aflopende bosrand. Deze is op het zuiden gelegen en de gemaaide begroeiing bestaat uit ruigtekruiden zoals grote brandnetel, fluitenkruid en gewone berenklaauw (foto c).

Robbenoordbos

In de omgeving van de windturbines zagen we drie oliekevers. Zij liepen op de verhoging rond de voet van de turbines die er ogenschijnlijk nog maar kort stonden. De bodem was nog grotendeels kaal met alleen pioniers kruiden zoals ingesneden dovenetel, vogelmuur en grote ereprijs. Ook bosplantsoen aanplantende werklui was deze opvallende kevers niet onopgemerkt gebleven. Een uitgebreide wandeling door de rest van het bos leverde geen nieuwe vindplaatsen op.

Dijkgatbos

Bij het uitkijkpunt op het Noordelijk Wiel zagen we één exemplaar op het binnendijktalud dat recent bewerkt en nog grotendeels onbegroeid was. In het bos zelf was maar één plek met oliekevers te vinden, aan de westzijde langs het fietspad. Hier is sprake van een kleine grondwal met tevens een wortelkruit van een omgevallen boom (foto d). De bosbodem is hier begroeid met speenkruid en her en der wat grote brandnetel en fluitenkruid. Er liepen zeven oliekevers.

Wierdijk

Aangezien de oliekevers nogal eens worden aangetroffen op plaatsen met bodemreliëf en ze in delen van Nederland regelmatig op dijken worden waargenomen zijn we ook gaan zoeken op de Wierdijk. Al voor we de dijk goed en wel hadden bereikt vonden we al een verkeersslachtoffer op de Zuiderkoogweg. Vanaf daar zijn we de dijk in westelijke richting opgelopen. Daar wachtte ons een aangename verrassing: op de zuidhelling struikelde je welhaast over de kevers. Over een lengte van 300 meter telden we veertig exemplaren. Het lijkt er op dat dit deel van de dijk periodiek wordt begraasd (foto e). Het is er grazig en bloemrijk met voor insecten aantrekkelijke eenvoudige kruiden zoals kleine veldkers, paarse dovenetel en kluwenhoornbloem. De meest steile delen zijn zeer kort begroeid waarin gewone veldbies op de voorgrond treedt. Op de noordhelling vonden we geen kevers. We hebben de dijk afgestruind tot voorbij De Haukes maar vonden verderop nog slechts één kever.

Aan de oostkant van de Zuiderkoogweg is de dijkvegetatie aanmerkelijk ruiger. In de directe omgeving van het gemaal zagen we tien oliekevers. Almaar oostwaarts richting de Burgerweg droogden de waarnemingen geleidelijk op. Pas veel verder oostwaarts tussen de Kaapweg en de Nieuwlanderweg kwamen we opeens weer vijf exemplaren tegen.

Stroeërdijk

Deze dijk tussen de Burgerweg en de Akkerweg leverde geen oliekevers op. Het had zomaar gekund, want qua vegetatie is deze dijk vergelijkbaar met het begraasde deel van de Wierdijk: kort begraasd met uitbundig bloeiende plakaten van voorjaarskruiden zoals paarse en ingesneden dovenetel, vogelmuur, madelief, paardenbloem en klein kruiskruid. Lokaal ook veel vroegeling, gewone reigersbek en schapenzuring, wellicht een signaal van een andere bodemsamenstelling?

Ruime verspreiding

Uit het voorgaande blijkt dat de gewone oliekever een ruim verspreidingsgebied heeft in de noordpunt van de Wieringermeer en de zuidrand van het eiland Wieringen. Waar het er op basis van eerdere waarnemingen op leek dat de heuvel van Wierholt het zwaartepunt van de kevers vormde blijkt dat nu de Wierdijk te zijn, specifiek het deel direct ten westen van de Zuidpolderweg. Over het geheel gezien gaat het om uiteenlopende locaties die zich laten verenigen als zijnde geaccidenteerd en zon beschenen. Aangezien oliekevers parasiteren op ondergronds nestelende bijen zal dit in grote mate overeenkomen met de aantrekkelijke nestlocaties voor bijen.

Gedrag

We telden 92 levende kevers en één dode. De meeste exemplaren zaten simpelweg stil waren aan het wandelen. Zoals gezegd zagen we één vrouwtje een gat graven voor haar eieren en we zagen twee copula's (parende dieren). Daarnaast waren 22 kevers aan het eten van plantendelen. Het ging voornamelijk om grassen (12x) en kleeftuif (5x), in mindere mate ook om boterbloemen (2x kruipende- en 2x knolboterbloem) en herderstasje (1x).

Zoekt u mee?

Oliekevers zijn van maart tot juni aan te treffen. We zijn erg geïnteresseerd in waarnemingen en de eventuele gedragingen van de kevers. Mocht u een kever tegenkomen, zou u deze dan met foto willen invoeren op www.waarneming.nl? Het onderzoek naar oliekevers maakt deel uit van het dijkenproject Rijke Dijken van de Delta door EIS Kenniscentrum Insecten en Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels. Wij danken Leon Kelder van Staatsbosbeheer voor het verlenen van een betredingsvergunning.

PTT-TELLER IN DE KIJKER | BERT WINTERS

Door: Harvey van Diek (bron: sovon.nl)

Bert Winters is PTT-teller van het eerste uur. Veertig jaar geleden is hij begonnen met een Punt Transect route bij zijn ouderlijk huis. Deze route bij Wapse in Drenthe is onder andere de reden om elk jaar nog weer even naar Drenthe af te reizen om de wintervogels te tellen tussen alle feestdagen door.

Bert Winters in actie (Bron: Sovon.nl)

De lange reeks van tellingen door dezelfde tellers is van onschatbare waarde en geeft samen met alle andere telpunten een goed beeld van onze wintervogels in Nederland.

Hoe is het allemaal begonnen?

'In Het Vogeljaar stond een oproep om gegevens te leveren voor een broedvogelatlas. Aangezien ik al op 16-jarige leeftijd meer dan honderd zelf getimmerde nestkasten controleerde in de bossen bij Diever en als (voormalig) eierzoeker ook roofvogelnesten wist te vinden, kon ik gemakkelijk hoogste broedcodes aanleveren voor een aantal soorten in de atlas. Ik ben teller 'van het eerste uur'. In de navolgende vier jaar heb ik een enorme ontwikkeling doorgemaakt als vogelaar.

Als geregistreerde teller voor Sovon raakte ik ook vanaf het begin betrokken bij het Punt Transect tellingen (PPT) project. Toen ik jong was heb ik een route rondom mijn woonplaats Diever, of beter, zoals de naam aangeeft, 'Rondom Wapse' uitgezet. Nu tel ik deze route al bijna 40 jaar in de periode van 15 december tot 1 januari. Later, toen ik in

Medemblik werk kreeg, heb ik een route in de Wieringermeerpolder overgenomen van iemand die verhuisd was. Zonde om die reeks te laten stoppen, dus tel op die route ook al weer meer dan dertig jaar.'

'Al sinds 1983 moet ik vanaf Medemblik dik 140 km de Afsluitdijk over om in Diever te kunnen tellen. In deze periode rond Kerst of Oud en Nieuw combineer ik de PTT-tellingen altijd met een bezoek aan mijn ouders. Vader is inmiddels wel 90 en moeder 88, dus hoe dat moet als zij niet meer op zichzelf kunnen wonen, weet ik niet. De tellingen doe ik het liefst op de fiets. In Drenthe kan dat ook niet anders, in de Wieringermeer ga ik bij hoge uitzondering wel eens met de auto. De waarnemingen noteer ik nog via de old school methode: waarnemingen worden met een potlood aan een touwtje in een notitieboekje genoteerd en dezelfde dag thuis in de computer overgenomen. Heeft voor mij altijd goed gewerkt en ik zie dus geen reden om dat te veranderen.'

'De route 'Rondom Wapse' is wel mijn favoriet, aangezien mijn wortels als vogelaar in Drenthe liggen. Ik heb geprobeerd een representatieve route voor het landschap te maken: dorp, bos, heide, beekdal. Aardigheidje: telpunt 6 ligt bij de oprit naar de 'Bokkenleegte', het huisje waar later Rob Bijlsma is komen wonen. In nestbomen waar ik nog broedende Haviken heb gevolgd, zag ik later de sporen van de klimijzers van Rob terug. Er is wel het een en ander veranderd op de route in de loop van de jaren. Zo heeft de ruilverkaveling een zandwinput opgeleverd die als visvijver werd ingericht. Er zijn ook enkele zandpaden afgesloten, waardoor de route ruim boven 20 km kwam. In de Wieringermeer wordt uitsluitend polderland geteld. Ook die route is trouwens ruim 20 km.'

Wat vind jij de kracht van langdurig tellen?

'Van de eerste Sovon-coördinator waarmee ik te maken kreeg, Arend van Dijk, heb ik geleerd dat langlopende reeksen systematische tellingen heel waardevol zijn. Na een HBO-studie Biologie hoefde hij dat niet uit te leggen. Inmiddels is het natuurlijk een erezaak om de tellingen zo lang mogelijk vol te houden, zodat ze voor Sovon als referentiemateriaal gebruikt kunnen worden. Zo durf ik mezelf dus wel een volhouder te noemen: 50 jaar Sovon teller, 40+ jaar PTT deelnemer, 25 jaar CES ringonderzoek en ik weet niet precies hoe lang al nestkast onderzoeker.'

'Monitoren van trends om uiteindelijk betrouwbare uitspraken te kunnen doen over klimaatgerelateerde veranderingen en een bijdrage te kunnen leveren aan de bescherming van vogels en hun leefomgeving vind ik erg belangrijk. Het geeft een goed gevoel dat je als amateurvogelaar een bijdrage kunt leveren aan de wetenschap. Ik zie de laatste jaren een verschraving van met name het agrarische deel van de route. Dat Bonte Kraaien niet meer naar Nederland komen overwinteren, heeft zijn oorzaak buiten ons land. Maar dat ik nog amper Roeken en Kauwen en soms helemaal geen Eksters meer kan tellen, zegt alles over de kwaliteit van onze eigen leefomgeving. Daarnaast zijn er natuurlijk ook nieuwkomers: Grote Zilverreiger, overwinterende Ooievaars en Kraanvogels. En de Boomklever heeft een ongelofelijke opmars gemaakt in Drenthe. Het meest opvallende in de Wieringermeer is dat de Kleine zwanen volkomen verdwenen zijn.'

De grootste aantallen zaten juist op mijn telroute. En met de opkomst van maïs en Engels raaigras kan ik op beide trajecten inmiddels bijna alle soorten ganzen aantreffen.'

Wat vind je leuk aan het meedoen met PTT?

“Het is sowieso een leuke, leerzame en redelijk laagdrempelige telling. Ik zou zeker willen aanbevelen om er niet te ver van huis een loop- of fietsroute van te maken. Dan zie en hoor je veel meer dan vanuit de auto en je komt altijd wel iets bijzonders tegen. En naarmate de steekproef van tellingen groter wordt en de dekking over heel Nederland completer, worden de gegevens betrouwbaarder. En eenmaal tellen per jaar is geen zware belasting. Voor routes bij jou in de buurt kijk dan hier.

Naast de PTT tellingen ga ik graag met flinke wind zeevogels tellen, met hoog water steltlopers op het wad, maandelijks watervogels in de polder, houd me bezig met zangvogels bij ringonderzoek, het nestkastonderzoek beperkt zich hier maar tot twee of drie soorten maar levert wel ontzettend interessante informatie op, ringen aflezen van lepelaars, grote sterns, visdieven, steltlopers of meeuwen, avondtellingen van gierzwaluwen boven Medemblik.'

Welke bijzondere tellingen en vogelaars blijven je bij?

“In de beginjaren heb ik een keer een jonge vogelaar uit het dorp meegevraagd om ervaring op te doen. Het had gesneeuwd en we waren nog niet bij het tweede

Gierzwaluw (Foto: Johan van der Vegt)

telpunt aangekomen, toen onze spatborden volliepen met sneeuw. We kwamen amper nog vooruit en zijn onverrichterzake en helemaal verkleumd omgekeerd. Henk Boxma zit nu bij de Kerkuilenwerkgroep in Drenthe. Vind ik mooi! In de Wieringermeer heb ik met een jong aanstormend talent een PTT-route uitgezet tussen Kreileroord en Den Oever, aansluitend op mijn route. Toen waren er nog drie tellingen per winter en bij de eerste novembertelling troffen we meteen een Grote Pieper en een Pestvogel. Toen heb ik hem aangeraden mijn naam als medeteller te vermelden, anders zouden ze het bij Sovon nooit geloven. Leon Kelder telt de route nog altijd, alleen omdat hij verhuisd is in omgekeerde richting. De leerling van toen is de leermeester op een aantal punten royaal voorbijgestoken. Ook die investering is het dik waard geweest!'

'Na mijn verhuizing naar Medemblik in 1983 heb ik drie vogelaars uit Vogelwerkgroep Wierhaven ertoe aangezet een PTT-route te starten voor betere dekking van ons gebied. In elk geval twee daarvan worden nog jaarlijks geteld. En wat in een competitieve wereld blijkt te werken: gewoon gaan tellen. Dan volgen er vanzelf meer mensen, want het kan natuurlijk niet zo zijn, dat alle eer straks naar jou gaat.

Toen ik nog voor de klas stond, begon ik altijd de eerste les van een nieuwe brugklas met het filmpje dat nog steeds op YouTube staat onder mijn naam, met het commentaar: wel besmettelijk, niet gevaarlijk. In hogere klassen nam ik leerlingen mee bij nestkastcontroles en later voor maatschappelijke stage. Zelfs nu na mijn pensionering bied ik nog elk jaar een 'schoolreisje vogelen' aan, een low budget alternatief voor een pretpark, waarmee we bijna 20 jaar geleden gestart zijn. Nooit veel, maar altijd enthousiaste deelnemers.'

Heb je nog tips voor tellers?

'Schaf een goed vogeldeterminatieboek aan! Op waarneming.nl wordt de grootste mogelijke onzin geplaatst, omdat mensen teveel vertrouwen op apps en vervolgens stoppen met zelf nadenken. Begin eenvoudig, bijvoorbeeld met de Jaarrond Tuintelling. Ga met ervaren mensen mee en volg een cursus of excursies. En al heel veel mensen hebben ondervonden dat als ze op te late leeftijd pas beginnen met herkennen van geluiden, ze die zich nog maar heel moeilijk eigen kunnen maken. Tot slot: voer tellingen zo snel mogelijk in. Als er iets vreemds gebeurd is, weet je dat dezelfde dag nog wel, later kun je dat soms niet meer reconstrueren. Bovendien doe je er de ontvangende partij een groot plezier mee. Hoeven ze niet achter tellers aan te zitten en kunnen de gegevens op tijd verwerkt worden voor publicatie.

Neem altijd koffie mee is ook een belangrijke tip! Verder stap ik altijd met open mind op de fiets en zie wel wat er op mijn pad komt. Natuurlijk is het wel prettig om in Drenthe een paar soorten tegen te komen die in de omgeving van mijn woonplaats zelden gezien worden (Kraanvogel, Zwarte Specht, Boomklever, Goudvink, Geelgors). Goede terreinkennis zorgt er overigens wel voor dat je op bepaalde punten al bedacht bent op bepaalde soorten, maar onbevooroordeeld tellen levert de meest zuivere informatie op.'

Heb je tips voor Sovon?

'Bij PTT loopt het wel goed volgens mij. Coördinator Willem van Maanen snapt heel goed dat je met een verslag van het vorige jaar de tellers voor het nieuwe seizoen weer scherp krijgt. En sterk van Sovon heb ik altijd gevonden dat ze de namen van alle tellers vermelden bij publicaties. Die tellers zijn uiteindelijk net mensen voor wie een beetje ijdelheid niet vreemd is. Laat de mensen in de organisatie van nu nooit vergeten waar Sovon vandaan gekomen is. Koester de oude knakkers net als de jonge honden. Je bent er volkomen van afhankelijk!'

EXCURSIE ZUIDLAARDERMEER

Door: Otto de Vries

We vertrokken met zes deelnemers aan deze excursie om 8.00 uur richting het noorden. De weersomstandigheden waren zeer gunstig vandaag en onderweg genoten wij al van landschappen in Friesland. Via de stad Groningen was het eerste doel de Gasterse Duinen bij Oude Molen. Een mooi heidegebied omzoomt met bos en natte hooilanden. We maakte hier een flinke wandeling en zochten er naar Adders wat helaas niet lukte. Maar niet getreurd, want er was zat anders te zien en horen. Een aantal Wielewalen liet zich zien. De vlucht van de bosmestkevers met het oplichtende blauw aan de poten was ook een fraai gezicht. Er werd ook een mooie dagvlinder gezien namelijk het groentje. Verder nog Meikevers en een Grote keizerlibel. In en om de eiken verbleven er echt tientallen eikenbladrollers, een nachtvlinder. Op een vochtig veld stonden de Orchideeën prachtig in bloei. Terwijl een gekraagde roodstaart boven ons zong. Ook een aantal zweefvliegen werden er gezien o.a. de snorzweefvlieg en de bandzweefvlieg.

Andere vogelsoorten welke hier nog meer werden aangetroffen waren: boompieper, veldleeuwerik, groene en grote bonte specht, buizerd, waterhoen, boomleeuwerik, kneu, braamsluiper, grote lijster, koekoek, fitis, tjiftjaf, grasmus, mezen, appelvink, roodborst, winterkoning, goudvink, rietgors en zanglijster. Onderweg was er één plaats waar de grauwe klauwier broedt en die liet zich ook zien en weer snel verdween in de struiken.

Steltkluten (Foto: Johan van der Vegt)

Het volgende doel was het Zeegse loopje nabij Tynaarlo waar zich een krekeltzanger moest ophouden. Een kleine wandeling langs deze beek leverde al vrij snel een zingende krekeltzanger op welke voor een aantal deelnemers een nieuwe soort opleverde. Tevens zagen wij hier ook een prachtige weidebeekjuffer vliegen en wat zijn dit geweldige mooie insecten om te zien. Hier troffen wij ook nog een zingende kleine karekiet aan. Na diverse ooievaars, waaronder een echt boomnest, onderweg gezien te hebben werd ook de zwarte roodstaart en de huismus genoteerd als excursie soort.

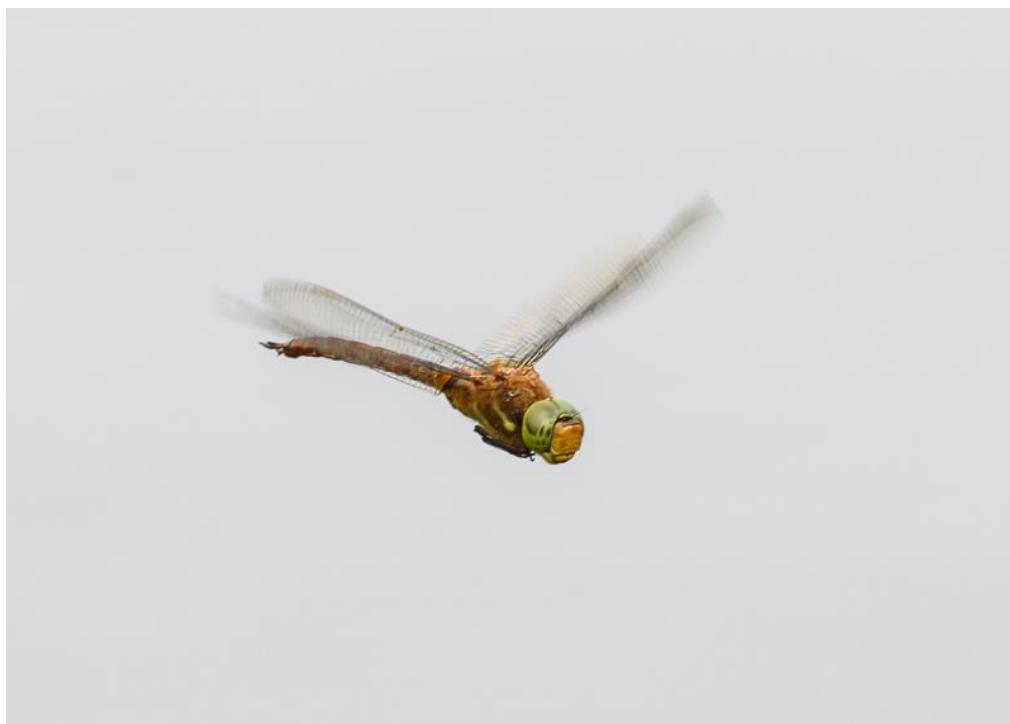
Vervolgens ging de rit via Zuidlaren naar een plas/dras gebied genaamd Esbroeken. Een groot nat gebied waar diverse paren steltkluut broeden en met pullen te zien waren. Echt fraai om te zien! Verder werden hier gezien; knobbelzwaan, meerkoet, kleine plevier, tafeleend, kuifeend, krakeend, slobbeend en diverse geoorde futen. Er waren meerdere

zomertalingen, blauwe reiger, tureluur, aalscholver, grutto, kievit, huis- en boerenzwaluw, fuut, bontbekplevier, kluut en zwarte Kraai.

Natuurlijk vlogen er ook dagvlinders zoals de kleine vos en het hooibeestje in het rond. Daarna was de laatste bestemming aan de beurt, het Zuidlaardermeer, waar wij na een kort ritje aankwamen. Eenmaal uit de auto vlogen er gelijk al enkele witwangsterns een hele fraaie sternsoort om te zien. Op deze plek ook oeverzwaluw en bosrietzanger, maar ook een aantal insecten zoals een vroege glazenmaker en de fraaie rups van een grote beer. Door de vele regenval in de voorgaande weken was de waterstand in het gebied hoog waardoor er minder activiteit was dan in de voorgaande excursies, aldus andere deelnemers.

Dit nam niet weg dat er evengoed zat te zien was. Wij besloten om de andere zijde van het gebied op te zoeken en bovenop het gemaal te gaan posten. Bij het bosje waar een paartje zeearenden had gebroed zagen we helaas de 'vliegende deur' niet. We kwamen vervolgens aan bij het gemaal van de Onnerpolder, waar we de rest van de dag hebben rondgekeken. Van boven op het gemaal konden er nog wat soorten op de excursielijst bijgeschreven worden. Dit waren torenvalk, grote zilverreiger, bruine kiekendief, graspieper en gele kwikstaart. Tevens ook hier weer geoorde futen en noemenswaardige aantallen van de zomertaling. Een deel van de deelnemers vermaakte zich bij de rondvliegende witwangsterns.

Gewoon genieten met zijn allen dus, en dat deden wij zeker! Op de terugweg werd nog even in Onnen bij het plaatselijke dorps huis een ijsje genuttigd om vervolgens de terugtocht naar Noord-Holland te aanvaarden. Het was een geweldige dag met vele indrukken van de landschappen en alles wat er leeft, groeit en bloeit. Bob Woets werd bedankt voor de leiding van deze excursie.

Vroege glazenmaker (Foto: Johan van der Vegt)

VEERTIG JAAR PTT-ROUTE SLOOTDORP-NOORD

Door: Wim Tijssen

Het is niet wat je denkt... zoals de tot 2002 gebruikte afkorting voor Post, Telefonie en Telegrafie (PTT), maar het al in 1978 door Sovon Vogelonderzoek gestarte project Punt Transect Telling voor wintervogels in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In deze bijdrage een korte terugblik op wat er in veertig jaar tijd veranderde in de soortensamenstelling en aantallen van de vogels in hartje winter aan de hand van een vast fietsrondje in de Wieringermeerpolder.

Doel en handleiding van de telling

Het doel van het PTT-project is het in kaart brengen van aantalsontwikkeling en verspreiding van zoveel mogelijk soorten winter- en trekvogels. Alle soorten tellen mee, maar de inspanning hoeft niet speciaal te worden gericht op in groepen voorkomende watervogels en ganzen, die al goed geteld worden via de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen. Er is gekozen voor een systeem van punttellingen, waarbij 20 punten in een vaste volgorde (route) vijf minuten worden geteld op alle soorten. In het PTT tel je éénmaal per jaar, tussen 15 december en 1 januari, alle punten van je route. De telpunten worden in een vaste volgorde langs de route geteld, te beginnen bij punt 1. Dat is belangrijk voor de vergelijkbaarheid van jaar op jaar, omdat 's ochtends vogels actiever zijn dan 's middags. Een route bestaat uit 20 telpunten die minimaal 250 meter uit elkaar liggen. Op ieder telpunt worden alle vogels geteld gedurende precies vijf minuten. Vogels die buiten de vijfminuten-periode worden waargenomen, tel je niet mee. Wel mogen buiten de vijf minuten vogels worden gedetermineerd of nauwkeuriger geteld, wanneer daarvoor binnen de telperiode de tijd ontbrak. Verspreid over ons land zijn er inmiddels zo'n 700 vaste routes die geteld worden door mensen, maar tot een jaar op tien geleden waren het er zo'n 450.

Historie en weemoed

Peter Meijer startte de route vanuit zijn voormalige woonplaats Slootdorp in 1979. Destijds kon je de route ook nog facultatief in de 2e helft van de maanden augustus, november, december en februari doen, maar dat werd door bezuinigingen bij het CBS vrij

snel afgeschaft. Toen Peter in 1990 verhuisde naar Zuid-Holland voor zijn werk, vroeg hij een opvolger via 'de Meerkoet'. Gezien het feit dat de route al 12 jaar bestond, vond ik het zonde dat deze route voor de wetenschap verloren zou gaan en heb ik de telroute voortgezet voor Sovon, zodat de statistische historie niet verloren zou gaan voor zowel het CBS als Sovon. Samen hebben wij de eerste keer de route gefietst, waarbij Peter uitleg gaf, waar en op welke telpunten er bijzondere aandacht geschonken kon worden aan de samenstelling van de vogelwereld en waar ik specifiek op kon letten. Sindsdien fiets ik meestal tussen kerst en nieuwjaar het rondje voor de wetenschap van de wintervogels. Waarbij ik altijd een gevoel van weemoed niet kan onderdrukken, meestal terugkijkend op een jaar wat voorbij gegaan is. Het mooie eraan is dat, kijkend naar de harde cijfers, je een bijdrage levert aan de registratie van de veranderingen in de vogelbevolking die een afspiegeling is van het gebruik en beheer van ons landschap op lange termijn.

Top tien

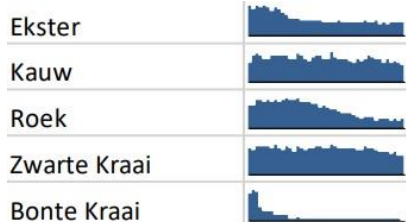
In die veertig jaar zijn er tijdens de PTT-wintertelling in totaal 238.794 vogels geteld door Peter en mij. Verdeeld over 115 soorten, waarbij ik de laatste 20 jaar ook de zoogdieren (haas en konijn) mee tel. Hierbij zien we de top tien van getelde soorten, waarbij de toendrarietgans koploper is, waarvan ik bij de 40e telling in 2019 ook een dagrecord had van 19.435 vogels tijdens mijn telling. De Wieringermeer is ook een enorm bolwerk in december voor deze soort zo blijkt ook uit de landelijke gegevens tijdens de jaarlijkse PTT-telling. Op twee staat de smient, die zich altijd voornamelijk op telpunt 17 bij het Amstelmeer aan het einde van de Molenweg ophoudt. Smienten liggen daar vaak met grote aantallen heerlijk in het luwtje van de Amstelmeerdijk bij een wind uit richtingen tussen zuidoost en zuidwest. Op plek drie staat de grauwe gans, maar die tel ik pas sinds 1995, want voor die tijd zagen we deze soort niet in de winter! De vogel waarnaar ons verenigingsblad is vernoemd, en trouwens de carnavalsvereniging, staat toch maar mooi op nummer tien als een terechte afspiegeling van de vogelbevolking tijdens de winter in de Wieringermeer.

Soort	Aantal
Toendrarietgans	61.414
Smient	49.710
Grauwe gans	20.337
Wilde eend	17.925
Kievit	9.578
Kuifeend	8.477
Spreeuw	8.005
Kauw	7.876
Kokmeeuw	7.668
Meerkoet	6.245

Tabel 1: Top 10 meest waargenomen soorten

Verschenen en verdwenen

In veertig jaar tijd verandert er uiteraard dingen. Daar verscheen onlangs een mooi boek over van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Zo telde Peter Meijer vanaf 1979 elk jaar nog heel wat bonte kraaien tot een maximum van 36 in 1982. Maar zag ik de laatste in 2001, dus twintig jaar geleden. Overigens blijkt uit de landelijke analyse van veertig jaar PTT-tellingen dat de kraaiachtigen sinds de start van het project een licht dalende trend vertonen wat geldt voor zowel kauw, ekster, roek als zwarte kraai. Regelmatig horen we daar wel eens andere geluiden over, maar de

Bron: SOVON

statistiek aan de hand van goede tellingen wijst anders uit... Andere soorten die Peter in zijn telperiode tussen 1979 en 1989 nog regelmatig tegenkwam in groepjes waren de patrijs en de fazant. Sinds 1985 zijn er geen patrijzen meer geteld op de route, ik zag ze dus nooit tijdens mijn telling! Daarnaast kan ik de laatste 10 jaar het aantal fazanten op één hand kan tellen. Andere soorten die in 40 jaar tijd opvallend afgenomen zijn tijdens de telling zijn de tafeleend, de houtduif, het witgat en de huismus. Opvallend is dat de ringmus de laatste jaren wat vaker in beeld komt. Zou dit door de aanleg van akkerranden en de wintervoedselakkers komen vraag je je dan direct af?

Naast verdwenen soorten en afname van aantallen zien we ook soorten die verschenen zijn zoals de nijlgans, de grote Canadese gans en de brandgans. Toenames zien we bij de holenduif, de grote bonte specht en de boomkruiper om maar eens een paar soorten te noemen. Wil je er meer van weten dan is de website van Sovon een hele mooie bron waar de jaarlijkse PTT-nieuwsbrieven worden gearchiveerd. Met dit jaar speciale aandacht voor de houtduif, waar het net als zovele boerenlandvogels, niet echt goed mee gaat.

Bronnen:

van Manen W. & de Jong A. 2016. Handleiding Punt Transect Tellingen project (PTT).

Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Sovon: PTT Nieuwsbrief december 2022 - Willem van Manen

Wim Tijssen in actie tijdens PTT-telling (Foto: Fred Visscher)

AGENDA

Natuurvereniging Wierhaven heeft jaarlijks een zeer diverse agenda met een grote variatie aan activiteiten. Een aantal klassiekers komen jaarlijks terug, zoals de daglindereexcursie, de nachtegalenexcursie en de afgelopen jaren ook de nacht van de nacht. Daarnaast vullen we ons programma aan met tal van andere activiteiten.

Voor een volledig overzicht verwijzen we jullie graag door naar onze website, www.wierhaven.nl, of naar onze Facebook-pagina. Vragen? Schroom niet om contact met ons te zoeken!

Hieronder vinden jullie een impressie van onze excursies.

Excursie naar Texel

Nacht van de Nachtvlinder

Nachtegalenexcursie

Weidevogelexcursie

Tips?

Heeft u suggesties of tips voor ons activiteitenprogramma? Laat het ons dan weten via educatie@wierhaven.nl of bezoek één van onze werkgroepavonden of ledenvergaderingen! Wie weet staat uw excursie op maat dan volgend jaar wel in ons activiteitenprogramma!

ALGEMENE INFORMATIE

BESTUUR

Het bestuur van Natuurvereniging Wierhaven wordt gevormd door:

Functie	Naam
Voorzitter	Bob Woets
Secretaris	Ada Engel
Penningmeester	Jeroen van Assema
Bestuurslid	Wim Tijssen

Het bestuur kan aangevuld worden met nog één lid. Geïnteresseerden kunnen zich melden via bestuur@wierhaven.nl

CONTACT

Het postadres van Natuurvereniging Wierhaven is:

Natuurvereniging Wierhaven
Spade 26
1771 DB Wieringerwerf
secretaris@wierhaven.nl
www.wierhaven.nl

VERENIGINGSBLAD 'De Meerkoet'

Het verenigingsblad 'De Meerkoet' verschijnt 2x per jaar. Daarnaast worden leden waarvan het e-mailadres bekend is voorzien van een digitale nieuwsbrief met de laatste natuurnieuwtjes uit de regio. De Meerkoet of de digitale nieuwsbrief niet ontvangen? Neem contact op met secretaris@wierhaven.nl

Werkgroep jeugd

Deze werkgroep richt zich op alle jeugd gerelateerde zaken zoals excursies, workshops, doe-dagen en overige jeugd gerelateerde zaken.

E-mail: jeugd@wierhaven.nl

Werkgroep educatie

De werkgroep educatie richt zich op de organisatie van alle excursies, cursussen, natuurdagen en overige aan educatie gelinkte bezigheden. Het jaarlijkse excursieprogramma wordt tevens door deze werkgroep opgezet.

E-mail: educatie@wierhaven.nl

Redactie / Website

De werkgroep redactie is verantwoordelijk voor de uitgifte van de Meerkoet en de digitale nieuwsbrief.

E-mail: redactie@wierhaven.nl